

Araştırma Makalesi / Research Article

KEFİLLİKLE İLGİLİ ÜÇ KÜLTEPE TABLETİ

Ömer KAHYA¹

Öz

Kültepe ören yerinde açığa çıkarılmış Asurlu tüccarların özel arşivlerindeki tabletlerden, ekonomik ve sosyal hayatları ile ilgili detaylı bilgiler elde edilmektedir. Bu tabletler sayesinde dönemin ticarî işleyişi hakkında da bilgi sahibi olunmaktadır. Burada ele alınan üç belge, 1988 yılı Kültepe kazısında ele geçen Aššur-rē'î ve oğlu Pīlah-İštar'ın arşivine aittir ve kefile başvurma ile ilgilidir. Belirli bir kalıbı olan ve şahitler huzurunda düzenlenen bu belgeler bir tür celp niteliğindedir. Borçlu kimse ödemeyi vaktinde yapmadığı takdirde alacaklı, kefile müracaat etmekte ve bu müracaat kayıt altına alınmaktadır. Çalışmada bu üç yeni tabletin incelenmesinin dışında Kültepe metinlerinde ve 1988 yılı arşivindeki kefillik ve “kefile verme (*ana ša qātātīm tadānu*)” ile ilgili bilgiler sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Kültepe, Eski Asurca, kefillik, kefile.

THREE KÜLTEPE TABLETS RELATING TO GUARANTEE

Abstract

The tablets in the private archives of the Assyrian merchants unearthed at the Kültepe provide detailed information about their economic and social lives. Information about the period's business transactions through these tablets is also obtained. The three documents discussed here belong to the archive of Aššur-rē'î and his son Pīlah-İštar, which were found in the 1988 Kültepe excavation and are about applying for a guarantor. These documents, which have a specific pattern and are prepared in the presence of witnesses, are a kind of summons. If the debtor does not make the payment on time, the creditor applies to the guarantor, and this application is recorded. In this study, besides the examination of these three new tablets, information about the guarantee and “to give to a guarantor (*ana ša qātātīm tadānu*)” in the Kültepe texts and the 1988 archive are presented.

Keywords: Kültepe, Old Assyrian, guarantee, guarantor.

¹ Öğr. Gör. Dr., Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, Eskiçağ Dilleri ve Kültürleri Bölümü, Sumeroloji Anabilim Dalı, kahyao@ankara.edu.tr; ORCID: 0000-0003-2760-5133.

Başvuru Tarihi (Received): 21.08.2023 **Kabul Tarihi** (Accepted): 19.10.2023

Giriş

Kültepe tabletlerinin büyük bir kısmını yasal/resmî belgeler, listeler, çeşitli notlar ve mektuplar oluşturmaktadır. Bunların yanı sıra nadiren tarihî metinler, edebî metinler, büyü metinleri, okul tabletleri ile şehir devletleri arasında yapılan anlaşmalar gibi farklı türler de bulunmaktadır. Bu kaynaklar sayesinde dönemin ticaretinin işleyişi hakkında detaylı bilgilere ulaşılmaktadır. Ticaretin sağlıklı bir şekilde yürütülebilmesi için tüccarlar, alış-verişlerini güvence altına almak amacıyla birtakım yöntemler geliştirmiştir. Veresiye alınan gümüş, altın ve diğer ticarî mallar için borç senetleri düzenlenmiştir ve şahitler huzurunda düzenlenen bu senetler ve ayrıca söz konusu borçlarla ilgili tutulmuş notlar ile mektuplardan, ödemeyi güvence altına almak için başvurulmuş yöntemler hakkında bilgi sahibi olunmaktadır.

Borç senetlerinde “onların sağ ve meşru olanlarının başına bağlanmıştır” (*ina qaqqad šalmişunu u kēnişunu rakis*) ifadesi ile sıkça karşılaşılmaktadır. Buradaki ifade ile sadece borçlunun değil aynı zamanda ailesinin borçtan sorumlu olduğu belirtilmektedir. Ailenin yetişkin ve maddi anlamda güçlü üyeleri borçtan sorumlu/kefil tutularak bir tür güvence oluşturulmuştur (Günbattı, 2016: 20). Tüccarlar ayrıca senetlerde farklı bir yöntem olarak ipotek ve rehin de (*erubbātu, şapartu*) belirlemişlerdir. *Erubbātum*’un geçtiği metinlerde, alacaklının kullanım ya da elde tutma hakkının bulunduğu dair bir bilgi yer alamadığı için (Veenhof, 2001: 138) kelimeyi “ipotek” şeklinde tercüme etmek daha doğrudur. *Şapartum* “rehin” ile belirtilen eşya ve mülklerin kullanım hakkı bulunmaktadır ve ödeme yapıldıktan sonra borçluya iade edilmektedir (Veenhof, 2001: 139-140). *Erubbātum*’un geçtiği belgelerden borçlunun evi, köleleri, eşi ve çocuklarının teminat olarak gösterilebildiği anlaşılmaktadır (Kuzuoğlu, 2005: 79; Hertel, 2013: 267).

1.Kültepe Tabletlerinde Kefillikle İlgili Bilgiler

Metinlerde aile üyelerini borçtan sorumlu tutma, ipotek ve rehin uygulamalarının yanı sıra borçlu için kefil olacak bir kimse belirlenmekte ve kefil, metinde “falanca kefiledir (Ş.A. *qātātum*)” şeklinde kaydedilmektedir. Metinlerde, TC 3.3, 232 nolu borç senedinde görüldüğü gibi, bazen hem kefil hem de ipotek belirlendiği anlaşılmaktadır:

“¹⁻⁵⁾ 3 mina tasfiye edilmiş gümüşü Şalim-Aşşur ve Atata tüccara borçludur. ⁵⁻⁹⁾ Sadiya kefiledir. Anana ve Şilli-Kubabat ile onların evleri ipotek altındadır. ¹⁰⁻¹⁷⁾ Lāqēpum ve Buzutaya’nın haftasından itibaren 6 haftaya kadar ödeyecekler. Eğer ödemezlerse her bir mina için 1 ½ *şegel* gümüşü faiz olarak ilave edecekler. ¹⁸⁻²⁴⁾ Allanātum ayı, İlsurabi’nin senesi. Edinaya’nın oğlu Aşşur-emūqī ve Adad-reşi’nin oğlu Ennam-Aşşur’un huzurunda.” (Lewy, 1937: lev. 190; Veenhof, 2001: 99).

Bazı metinlerde sadece yukarıda değindiğimiz şekilde aile üyeleri sorumlu tutulurken, diğerlerinde kefil ya da teminat belirtilmektedir. Muhtemelen borcu alan kişi ile alacaklının ilişkisi, borçlunun ekonomik durumu ya da güvenilirliğine göre bu yöntemlerden biri veya birkaçı tercih ediliyordu. Kefiller de borçlunun yakınlarından, borçlu üzerinde etkili ve borcun ödenmemesi durumunda söz konusu miktarı karşılayabilecek kişilerden seçiyor olmalıdır. Senette geçen Anana ve Şilli-Kubabat şahıs adları feminendir ve köle olmaları ihtimal dâhilindedir. KT IX-a, 85’ten Aşşur-emūqī isimli Asurlu tüccarın, yerli üç sahsa (Şuppiatika, Hapwaşu ve Zupali) verdiği borç ile ilgili senette yine yerli bir kimse olan Nikilit’in kefil olarak kaydedildiği görülmektedir. Bu senette aile fertleri de sorumlu tutulmuş ve böylelikle iki tür güvence sağlanmıştır (Albayrak ve Erol, 2016: 133-134). Yerlilerin kendi aralarında düzenledikleri senetlerde de kefil ve teminat belirledikleri görülmektedir (Günbattı, 2016: 57-58, 76; Kuzuoğlu, 2005: 84). Hukukî metinler ve mektuplarda da kefil olarak kaydedilen kimselerden bahsedilmektedir. Bu ifadeler, *qātātum* “kefil” ile *lapātu* “kaydetmek” fiili

ile teşkil edilmiştir ve “falanca kefil olarak kaydedildi” hem de “falanca kendini kefil olarak kaydetti” şeklinde pasif ve dönüşlü olarak metinlerde geçmektedir (Veenhof, 2001: 105).

Burada ele alacağımız üç belge, 1988 yılı Kültepe kazısında ele geçen Aššur-rē’i ve oğlu Pilah-İštar’ın (Bayram-Kuzuoğlu, 2021: 21) arşivine aittir ve kefile başvurmayla ilgilidir. Belirli bir kalıbı olan ve şahitler huzurunda düzenlenen bu belgeler bir tür celp niteliğindedir (Hertel, 2013: 267). Borçlu kimse ödemeyi vaktinde yapmadığında alacaklı, kefile müracaat etmekte ve bu müracaat kayıt altına alınmaktadır. Kefile başvurmayla ilgili KT VII-b, 410 nolu metin tüm tarafların kaydedilmiş olması bakımından güzel bir örnektir ve belgenin içeriği şöyledir:

¹⁻⁵⁾ Amur-Aššur’un oğlu Aššur-idī, İrma-Aššur’u Pūšu-kēn’in oğlu Aššur-muttabbil’e, kefile verdi. ⁶⁻⁹⁾ Aššur-idī, Aššur-muttabbil’e şöyle söyledi: Yarın İrma-Aššur’u bana geri döndüreceksin. ⁹⁻¹⁷⁾ Eğer yarın İrma-Aššur’u bana döndürmezsen onun zarflı tabletine göre tüccara borçlu olduğu 17 mina gümüşü ve fâizini tüccara sen ödeyeceksin. ¹⁷⁻¹⁸⁾ Aššur-muttabbil şöyle söyledi: Ödeyeceğim. ¹⁸⁻²²⁾ İrma-Aššur şöyle söyledi: Bak! 17 mina gümüş ve fâizi için beni kefile verdiğini aklında tut/unutma! ²³⁻²⁸⁾ Bu ifadeler üzerine *kārum* Kaniš bana hükmü verdi ve (tanrı) Asur’un hançerinin huzurunda şahitliğim (hakkındaki tableti) verdim. Pilah-İštar’ın huzurunda. Šū-Ašur’un oğlu Lā-qēpum ortağımdır. (Bayram, Kuzuoğlu ve Kahya, Basımda)

Bu tür belgelerde ilk isim alacaklıyı, sonraki isim borçluyu ve *ana (ša) qātātīm* ifadesinden önce, bazen de sonra gelen isim de kefile belirtmektedir. Aššur-idī, İrma-Aššur’dan alacağını zamanında tahsil edemediği için İrma-Aššur’un kefile Aššur-muttabbil’e durumu bildirip borçluya ödemeyi yapması için baskı kurmasını söylemektedir. “Yarın” (*urram*) ile kastedilen belgenin düzenlendiği günden sonraki gün olması pek mümkün görünmemektedir. Veenhof’un dile getirdiği gibi “yarın” ile kastedilen yakın gelecek, yani mümkün olan en kısa zaman olmalıdır (Veenhof, 2021: 111). Kefil borçluyu alacaklısına götüremez ve ödeme ile ilgili sorun ortadan kaldırılamazsa, söz konusu borcun kefil tarafından karşılanacağı belgelerde açıkça belirtilmektedir. Alacaklılar, kefil, borçlu (bazı metinlerde bulunmaz) ve şahitler huzurunda düzenlenen bu belgeler sayesinde kefilin bilgilendirildiğini ispatlayarak ileride ödeme talep edilebilmekteydi. KT VII-b 410’da görüldüğü gibi borçlunun, düştüğü durumdan dolayı hoşnutsuz olduğunu yansıtan birtakım sitemkâr sözleri de kaydedilmiştir. Arşiv sahibi Pilah-İštar burada sadece şahit konumundadır ve bu belgenin arşivde bulunması, bir nüshasının da tarafların yanı sıra saklanmak üzere şahitlere verildiğini göstermektedir. ICK II, 141 nolu belgede Lā-qēpum isimli bir tüccar yine kendisiyle aynı ismi taşıyan dedesinin alacağını peşine düşmüş ve borçlu öldüğü için vârislerinden birini kefile vermiştir. Metinde kefil adının bulunmama sebebi açık değildir. Borcun kayıtlı olduğu metinde adı geçen kefilin de ölmüş olması mümkündür çünkü borcun üzerinden uzun zaman geçtiği anlaşılmaktadır.

¹⁻²⁾ Lā-qēpum, Tūr-Aššur’a karşı bizi (şahit olarak) tuttu ve ³⁻⁶⁾ Lā-qēpum Tūr-Aššur’u kefile verdi. Lā-qēpum onun kefiline şöyle söyledi: ⁷⁻⁹⁾ “Adamı yarına kadar bana döndüreceksin. Eğer yarına kadar adamı bana döndürmezsen ¹⁰⁻¹³⁾ onun babasının dedem Lā-qēpum’a borçlu olduğu 44⁷ mina gümüşü sen ödeyeceksin.” ¹⁴⁻²³⁾ Tūr-Aššur şöyle söyledi: “Şehir’in yeminini tutunuz! Meseleyi Kārum’a getiriniz. Kārum (bir) hüküm verdi ve (hükme göre) 6 aya kadar Kaneš’e gideceğim ve tabletimin başında seni cevaplayacağım. ²⁴⁻²⁶⁾ Ben ölünün oğluyum sen burada eteğimi tutuyorsun ve (bu yüzden) zamanım doluyor/zaman kaybediyorum. ²⁷⁻³¹⁾ Bakınız! Kārum’un hükmünü istememesini, eteğimi tutmasını ve beni devamlı kefile vermesini aklınızda tutunuz/göz önünde bulundurunuz! ³²⁻³⁸⁾ Bu mesele için Kārum Turhumit bize hükmü verdi ve (tanrı) Asur’un hançerinin huzurunda şahitliğimiz (hakkındaki tableti) verdik. ³⁸⁻⁴⁰⁾

Mannun-kī-Aššur'un oğlu Şilli-libbim ve Abum-ilī'nin oğlu Abu-şalim'in huzurunda.
(Matouš, 1962: lev. 49)

Tūr-Aššur'un ifadelerinden meselenin dava konusu olduğu ve konuyla ilgili belgenin Tūr-Aššur tarafından 6 ay içinde bulunup Kaneš'e getirileceği anlaşılmaktadır. Fakat Lā-qēpum'un süreci devam eden bir dava olmasına rağmen kefile başvurma yöntemini tercih ettiği anlaşılmaktadır. Bu belgenin benzeri KT VII-a, 6'da Suen-nādā, Pilah-İštar tarafından kefile verilmektedir ve bu defa alacaklı, babasına borçlu olan kimsenin torunundan borcu tahsil etmeye çalışmaktadır.

¹⁻³⁾ Suen-nādā'yı kefile rahibin oğlu Suen-damiq'e kefile verdim ve ben şöyle söyledim: ⁴⁻⁵⁾ Suen-nādā'yı yarına kadar bana döndüreceksin. Eğer döndürmezsen, ⁶⁻¹²⁾ dedesi Puzur-Aššur'un borcuna dair; 1 mina gümüşe âit birinci tablet, babama borçlu olduğu 2 mina gümüşe âit ikinci tablet, ¹³⁻¹⁹⁾ dedesi Puzur-Aššur ve Şū-Adad'ın Aššur-rē'î'ye ... borçlu oldukları 15 1/3 mina gümüşe âit üçüncü tablet(ten ibaret) zarflı tabletlere göre borcu sen ödeyeceksin. (Bayram ve Kuzuoğlu, 2014: 75-77)

Arşivdeki diğer metinlerden (KT VII-a, 6, 8, 9) Puzur-Aššur'un borçlarıyla ilgili tabletleri Aššur-rē'nin Pilah-İštar'a verdiği, ayrıca Suen-nādā'nın Pilah-İštar tarafından Suen-damiq'in yanı sıra Şū-Kūbum'un oğlu Aššur-lamassī ve Şarrum-Suen isimli kefillere verildiği öğrenilmektedir. Pilah-İštar'ın babasına olan borcu tahsil etmek için verdiği mücadelenin başarılı olduğu, Suen-nādā'nın şahitler huzurunda "itiraz etmeyeceğim ödeyeceğim" beyanından anlaşılmaktadır (KT VII-a, 10). Kefile başvurmayla ilgili metinlerin dışında mektuplardan da kefilliğe dair birtakım bilgilere ulaşılmaktadır:

VS 26, 37: ¹⁻³⁾ İnbi-İštar, Aššur-nišu, Buzutaya ve Şilli-Adad'a şöyle söylüyor: ⁴⁻⁷⁾ Aššur-rabi 5 güne kadar oraya gelecek, Buzutaya ile (meseleyi) temizleyecek. ⁷⁻¹¹⁾ Aššur-rabi (oraya) ulaşana kadar Buzutaya'nın eteğini tutun ve onu kefile verin! ¹²⁻¹⁷⁾ Onu serbest bırakmayın! Yola çıkacak olursa muhakkak eteğini tutun ve kefile verin! ¹⁸⁻²⁶⁾ Anadolu'dan çıkmasın ki kalbim hastalanmasın/üzülmeyeyim. Kesinlikle hiçbir yere yola çıkmasın/gitmesin! Nerede oturuyorsa Aššur-rabi onu yakalasin ki kalbim hastalanmasın/üzülmeyeyim. Ben onu çok/şiddetli bir şekilde üzeceğim. (Lewy, 1960: 33vd.; Hertel, 2013: 269)

KT XI-a 81: ¹⁻²⁾ Şū-İštar'a söyle! İliya şöyle (söyler): ³⁻⁶⁾ Buzuwa'nın oğlu Aššur-ṭāb 2 siyah eşeği tüccar evinden borç aldı (senet imzaladı) ve ben kefilim. ⁷⁻¹⁰⁾ Bir eşeğin fiyatı 1 talent 40 mina *sāhirum* bakır(dır). İkinci eşeğin fiyatı 12 *šeql* gümüştür. ¹⁰⁻¹¹⁾ Teinātum ayı, Şū-Suen'in senesi. ¹²⁻¹⁶⁾ Eşekleri aldığı (günden) itibaren, Buzuwa'nın oğlu Aššur-ṭāb'ı tutup bakırı, gümüşü ve onun faizini ona ödet! ¹⁷⁻¹⁹⁾ Ayrıca bana 11 *šeql* gümüş borçludur; (onun) şahidi vardır. (Erol, 2018: 149)

Kt n/k 1377: ¹⁻²⁾ Usānum, Uşur-şa-İštar'a şöyle söylüyor: ³⁻⁷⁾ Ben sana yazmış ve şöyle söylemişim: Saya ve Aššur-pilah'ı bana gönder! 2 güne kadar ben çıkacağım. ⁸⁻¹¹⁾ Orada Saya ve Aššur-pilah, ben gelinceye kadar, beklesinler! ¹²⁻¹⁴⁾ Eğer, Saya herhangi bir şey diyecek olursa, onu hapse at! ¹⁵⁻¹⁸⁾ Eğer, Aššur-pilah herhangi bir yere giderse (gereğini yapması için) sen onu kefile ver! Kardeşim dikkat et! (Gökçek, 2017: 40-41)

Görüldüğü gibi alacaklılar, meslektaşlarına kendisi adına borçluyu yakalamalarını ve kefile vermelerini talep edebilmektedir. Nitekim KT VII-b, 470 nolu metinde Pilah-İštar'ın Atata'nın oğlu Ennum-Aššur tarafından İtūr-ilī'nin oğlu Hanu'nun yerine, kefil Amur-İštar'ın oğlu Suen-rē'î'ye verildiği görülmektedir (Bayram, Kuzuoğlu ve Kahya, Basımda). Yukarıdaki verdiğimiz bir diğer örnekte (KT XI-a 81) Şū-İštar, Buzuwa'nın oğlu Aššur-ṭāb'ın borcuna kefil olduğunu İliya'ya yazdığı

mektupta belirtmekte ve borç ödenmediği takdirde alacaklının kendisine müracaat edeceğinden Aššur-ṭāb'a bu borcu ödetmesini rica etmektedir. KT V, 10 nolu mektupta Kuliya'nın eşi bir evin ödemesi için aldıkları borç nedeniyle beş kişiden oluşan kefillerin söylenmelerinden yakınmakta ve Kuliya'dan babası ve yakınlarından gerekli gümüşü bulmasını ve göndermesini istemektedir (Veenhof, 2008: 98-100). Kefiller, Kuliya'nın aldığı borcu ödeyip ödemediğini kontrol etmekte ve kendisi Anadolu'nun dışında muhtemelen Asur'da olduğu için eşine baskı yapmaktadır. Ennum-Aššur ve eşi Šaptamanika'nın kefilisi Šamaš-abī'nin, yaptığı ödemelere karşılık olarak çiftin Kaneš'teki evlerine, borçlarını ödeyene kadar el koyduğu 1963 yılı kazısında ele geçen bir grup tabletten öğrenilmektedir (Albayrak, 2004: 1-12).

2. 1988 Yılı Arşivindeki “Kefile Verme” ile İlgili Belgeler

Aššur-rē'ī ve oğlu Pilah-İštar'a ait arşiv içerisinde kefillikle ilişkili birçok tablet bulunmaktadır. İlk defa burada incelenecek olan üç belge dışında kefile başvurma ile ilgili metinler ve içerikleri şöyledir:

- KT VII-a, 6: Pilah-İštar, dedesinin Aššur-rē'ī'ye olan üç ayrı borcu nedeniyle Suen-nādā'yı kefilisi Šū-Kūbum'un oğlu Aššur-lamassī'ye vermiştir.
- KT VII-a, 7: Suen-nādā, dedesinin söz konusu üç borcu nedeniyle Pilah-İštar tarafından kefil din görevlisinin oğlu Suen-damiq'e verilmiştir.
- KT VII-a, 8: Pilah-İštar'ın Suen-nādā ile ilgili aldığı nottur. Notta KT VI-a, 6; 7; 9 nolu metinlerde adı geçen kefilleri ve şahitleri kaydetmiştir.
- KT VII-a, 9: Pilah-İštar, Suen-nādā'yı dedesinin borcu nedeniyle kefilisi din görevlisinin oğlu Šarrum-Suen'e verildiğini belirtmektedir.
- KT VII-a, 19: Uzua'nın babasının cezası olan gümüş nedeniyle Pilah-İštar, Uzua'yı kefilisi Abiaya'ya vermiştir. Anlaşıldığı kadarıyla Karum Kaneš'te görülen bir davanın hükmü gereğince Uzua'nın babası 1 mina 15 *šeql* gümüş ödemesi gerekmektedir.
- KT VII-a, 29: İkünüm'un Aššur-rē'ī'ye olan borcuna dair İliš-tikil, Ali-ahum'un oğlu Šū-Aššur ve Karriya'nın kefil olduklarını ve İkünüm borcu ödemezse onların ödeyeceği kaydedilmiştir.
- KT VII-b, 410: Metinde Pilah-İštar sadece şahit olarak kayıtlıdır. Amur-Aššur'un oğlu Aššur-idī, İrma-Aššur'u kefilisi Pūšu-kēn'in oğlu Aššur-muttabbil'e vermektedir.
- KT VII-b, 428: Atata'nın oğlu Ennum-Aššur, Pilah-İštar'ı İtūr-ilī'ye olan borcu nedeniyle kefilisi İkünüm'un oğlu Aššur-taklāku'ya verdiği kaydedilmiştir.
- KT VII-b, 429: Pilah-İštar, İkünüm'un oğlu Aššur-taklāku'yu kefilisi İssu-(a)rik'in oğlu Šū-Bēlum'a vermiştir.
- KT VII-b, 430: Pilah-İštar, İkünüm'un oğlu Aššur-taklāku'yu kefilisi Nanaya'nın oğlu Rab(i)-Aššur'a vermiştir.
- KT VII-b, 431: İkünüm'un oğlu Aššur-taklāku'nun borcundan dolayı Pilah-İštar tarafından kefilisi İdī-İštar'ın oğlu Ah-šalim'e verildiği kaydedilmiştir.
- KT VII-b, 470: Pilah-İštar, İtūr-İlī'nin oğlu Hanu'ya olan borcu sebebiyle Atata'nın oğlu Ennum-Aššur tarafından kefilisi Amur-İštar'ın oğlu Suen-rē'ī'ye verilmiştir.
- KT VII-b, 471: Oldukça hasarlı olan metinde Pilah-İštar, yine Atata'nın oğlu Ennum-Aššur tarafından kefilisi İna-Suen'e verilmiştir.

KT VII-b, 472: Ennum-Aššur'un İtūr-ilī'nin yerine Pilah-İštar'ı, İya'nın oğlu İli-bāni ile Puzur-Aššur'un oğlu Asu'ya ve ayrıca İna-Suen'e kefile verdiği kaydedilmiştir.

KT VII-b, 524: Pilah-İštar, Uzua'nın babasının borcu nedeniyle kefile Aššur-muttabbil'in oğlu Abiaya'ya verilmiştir.

Görüldüğü gibi arşivdeki konuyla ilgili belgelerin büyük bir kısmı Pilah-İštar'ın babasının borçlarıyla ilgilidir. Aššur-rē'ī'nin yaşarken tahsil edemediği borçlar için Pilah-İštar borçluları ya da borçluların çocukları ve torunlarını kefile vermiştir. Dedesinin borcu için Suen-nādā üç farklı kefile, Uzua babasının borcundan dolayı iki farklı kefile ve İkūnum'un oğlu Aššur-taklāku ise kendi borcundan dolayı üç farklı kefile verilmiştir. Bu tür belgelerde tarihleme olmadığından aynı anda mı yoksa farklı zamanlarda mı birden fazla kefile başvurulduğu belirsizdir. Atata'nın oğlu Ennum-Aššur ise Pilah-İštar'ı beş ayrı kefile vermiştir ve kefillerden biri Pilah-İštar'ın kefillerine yönlendirdiği İkūnum'un oğlu Aššur-taklāku isimli şahıstır. Pilah-İštar'ın ödemediği borçlarından dolayı düzenlenen ve daha önce yayınlanmamış olan diğer belgeler ise burada ele alacağımız Kt 88/k 295, 296 ve 415 numaralı metinlerdir.

3. Metinler

3.1. Kt 88/k 295

- İR DUMU *A-mur-DINGIR*
iš-ba-ta-ni-ma
a-na qá-ta-tim
a-na ^dİM-šú-lu-li
5. DUMU *A-mur-A-šūr-ma*
i-dí-na-ni um-ma İR-ma
DUMU *A-mur-DINGIR-ma a-na*
^dİM-šú-lu-li-ma
ú-ra-am a-wi-lam
10. *tù-ta-ra-am šu-ma*
K. *ú-ra-am a-wi-lam*
A.y. *lá tù-ta-e-ra-šu*
a-ma-lá tup-pi-šu
ha-ar-mi-im a-ta
15. *ta-ša-qá-lam um-ma*
*a-na-ku-ma *š[a] a-na* *silinmiş
İR DUMU *A-mur-DINGIR-ma*
ša a-na ma-nim
ha-bu-lá-ku-ni um-ma
20. İR DUMU *A-mur-DINGIR-ma*
ša a-na tám-kà-ri-im
K. *ha-bu-lá-ti-ni a-na*
S.K. *qá-ta-tim a-dí-kà*

IGI *Bu-zi-a* DUMU *A-mur-Ištar*

25. IGI İR DUMU *A-šur-DÙG*

¹⁻⁶ Amur-ilī'nin oğlu Wardum beni tuttu ve kefile, Amur-Aššur'un oğlu Adad-šulūlī'ye beni verdi. ⁶⁻

¹⁰ Amur-ilī'nin oğlu Wardum, Adad-šulūlī'ye şöyle söyledi: Adamı yarın(a kadar) bana döndüreceksin¹⁰⁻¹⁵ Eğer yarın(a kadar) adamı bana döndürmezsen, onun zarflı tabletine göre (borcu) sen ödeyeceksin. ¹⁵⁻¹⁹ Ben Amur-ilī'nin oğlu Wardum'a şöyle söyledim: Ben kime borçluyum? ¹⁹⁻²³ Amur-ilī'nin oğlu Wardum şöyle söyledi: Sen tüccara borçlu olduğundan seni kefile verdim. ²⁴⁻²⁵ Amur-Ištar'ın oğlu Buzia ve Aššur-ṭāb'ın oğlu Wardum'un huzurunda.

3.2. Kt 88/k 296

A-mur-DINGIR a-na qá-ta-tim

a-na A-lá-bi-im

DUMU *A-šùr-e-mu-qí*

i-dí-na-ni um-ma A-mur-DINGIR-ma

5. *a-na A-lá-bi-im-ma*

ú-ra-am a-wi-lam

tù-ta-ra-am šu-ma

ú-ra-am a-wi-lam

lá tù-ta-e-ra-am

10. *a-na ma-lá ṭup-pì-šu*

K. *ha-ar-mì-im*

A.y. *5/6 ma-na KÙ.BABBAR ù ší-ba-sú*

ša i-a-tí ha-bu-lá-ni

a-ta ta-ša-qá-lam

15. *lá ta-na-pu-uš*

IGI *Ì-li-ba-ni*

DUMU *Ba-ší-li-im*

IGI *A-šùr-ma-lik*

DUMU *E-ra-a-a*

¹⁻⁴ Amur-ilī, kefile Aššur-emūqi'nin oğlu Al-abum'a beni verdi. ⁴⁻⁷ Amur-ilī Al-abum'a şöyle söyledi: Adamı yarın(a kadar) bana döndüreceksin. ⁷⁻⁹ Eğer yarın(a kadar) adamı bana döndürmezsen ¹⁰⁻¹⁵ onun zarflı tabletine göre onun bana borçlu olduğu 5/6 mina gümüşü ve onun fâizini sen bana ödeyeceksin (ve) talepte bulunmayacaksın. ¹⁶⁻¹⁹ Bašilum'un oğlu İlī-bāni ve Erra-aya'nın oğlu Aššur-mālik'in huzurunda.

3.3. Kt 88/k 415

Ha-nu DUMU *I-tur₄-DINGIR*

a-na ša qá-ta-tim

a-na A-šùr-mu-ta-bi₄-il₅

DUMU *E-ra-dí*

5. *a-na ma-lá*

K. *tup-pé-e-a*

A.y. *ha-ru-mu-tim*

i-dí-na-ni

IGI A-du-da

10. DUMU Ru-ba-im

IGI A-šùr-mu-ta-bi₄-il₅

K. DUMU Pu-šu-ke-en₆

¹⁻⁷⁾ İtūr-ilī'nin oğlu Hanu, zarflı tabletlerime göre beni, Erra-(i)dī'nin oğlu Aššur-muttabbil'e kefile ⁸⁻
¹²⁾ verdi. Rubā'um'un oğlu Aduda ve Pūšu-kēn'in oğlu Aššur-muttabbil'in huzurunda.

4. Değerlendirme

Üç metinde de alacaklı ve kefil isimleri yer almaktadır fakat borçlu yani kefile verilen kişi ismen belirtilmemiştir. Fiil çekimindeki *-inna* “beni” akuzatif son ekinden metni kaleme alan kişinin kendisinin kefile verildiği anlaşılmaktadır. Arşivde birinci ağızdan kaydedilmiş çok sayıda belge bulunmaktadır ve bu belgelerin Pilah-İštar tarafından kopyalarının çıkarıldığı anlaşılmaktadır. Muhtemelen babasının vefatından sonra kendisine kalan alacak-vereceklerle ilgili sorunlar nedeniyle ve asıl belgeleri korumak adına belgelerin kopyalarını çıkarmıştır. Bu nedenle yukarıda sunulan metinlerde kefile verilen kişinin Pilah-İštar olduğundan şüphe etmiyoruz.

Kt 88/k 295 nolu metinde borç miktarı belirtilmediğinden Kt 88/k 296'da geçen Amur-ilī ile ilgili belgedeki borçla, buradaki borcun aynı olup olmadığı kesinlik kazanmamaktadır. Pilah-İštar'ın sorusu üzerine alacaklının tüccar olduğu belirtilmiştir ve böylelikle senedin isimsiz düzenlendiği anlaşılmaktadır. İsimsiz, yani alacaklının sadece “tüccar” olarak belirtildiği senetlerin el değiştirebildiğini ve senedi kim tutuyorsa onun borcun alacaklısı olduğu bilinmektedir. Pilah-İštar, Amur-ilī ya da Wardum'a borçlu olmadığından “Ben kime borçluyum?” şeklinde bir soru yöneltmiştir. Arşiv içerisinde Pilah-İštar'ın bu borcuna dair senet bulunmamaktadır. Eğer Kt 88/k 296'daki Amur-ilī, Wardum'un babası ise Pilah-İštar önce babası tarafından sonra da Wardum tarafından kefile verilmiş olabilir. Muhtemelen Pilah-İštar, borcunu ödememesi nedeniyle bir kez daha kefile verilmiş ya da Amur-ilī vefat ettiğinden oğlu babasının alacağını tahsil etmek istemiştir. Kt 88/k 295'te borcun faizinden söz edilmemektedir fakat Amur-ilī, ana para olan 5/6 mina gümüşün faizini de talep etmektedir.

Kt 88/k 415, daha önce yayınlanmış olan KT VII-b 428, 470, 471 ve 472 ile ilişkilidir. Atata'nın oğlu Ennum-Aššur'un İtūr-ilī ve ayrıca İtūr-ilī'nin oğlu Hanu adına beş farklı kefile verildiğine değinmiştik. Burada ise Hanu'nun bizzat kendisi Pilah-İštar'ı kefile vermektedir. KT VII-b 428 ve 470'te “İtūr-ilī'ye borçlu olduğu onun zarflı tabletlerine göre”, KT VII-b, 472'de ise “zarflı tabletlerime göre” şeklindeki ifadelerden birden fazla senedin bulunduğu anlaşılmaktadır. KT VII-b, 472'de ayrıca İšar-Aššur isimli bir kimsenin de Pilah-İštar'ı Hanu'nun yerine kefile verdiği bilgisi bulunmaktadır. Arşiv içerisinde Pilah-İštar'ın İtūr-ilī isimli birine borçlu olduğuna dair bilgi henüz yayınlanmamış Kt 88/k 453 nolu metinde bulunmaktadır. Belgeye göre Pilah-İštar Amur-İštar'ın oğlu İtūr-ilī'den 33 hafta vadeyle 30 mina gümüş gibi yüksek bir meblağ borç almıştır. Fakat 33 hafta sonra geri öderken 45 mina olarak ödeyeceği ve eğer zamanında ödeyemezse ana para olan 30 mina'ya faiz işleyeceği belirtilmiştir. Kt 88/k 415'te değinilen borç muhtemelen Kt 88/k 453'te kaydedilenle aynıdır.

Kaynakça

- Albayrak, İ. (2004). *ana kaspim annīm Šamaš-abī qātātum* “Bu gümüş için Šamaš-abī kefidir”. *Archivum Anatolicum - Anadolu Arşivleri*, 7(2), 1-12.
- Albayrak, İ. ve Erol, H. (2016). *Kültepe Tabletleri IX-a, I. Cilt: Buzutaya ve Lipit-İštar arşivleri, 1950 Yılı tabletlerinden (Kt. c/k) seçilmiş metinler*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Bayram, S. ve Kuzuoğlu, R. (2014). *Kültepe Tabletleri VII-a, Aššur-rē'ī Ailesinin Arşivi I. Cilt: Aššur-rē'ī'nin kendi metinleri*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Bayram, S. ve Kuzuoğlu, R. (2021). Pilah-İštar'ın eşleri, boşanmaları ve çocukları. *Archivum Anatolicum - Anadolu Arşivleri*, 15(1), 21-46.
- Bayram, S., Kuzuoğlu, R. ve Kahya, Ö. (Basımda). *Kültepe Tabletleri VII-b, Aššur-rē'ī ailesinin arşivi II. Cilt: Pilah-İštar'ın metinleri*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Erol, H. (2018). *Kültepe Tabletleri XI-a, I. Cilt. Šu-İštar'a ait belgeler*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Gökçek, L. G. (2017). Kültepe'den kaçakçılıkla ilgili yeni bir belge. *Archivum Anatolicum - Anadolu Arşivleri*, 11(2), 39-44.
- Günbattı, C. (2016). *Kültepe Tabletleri X, Anadolulu tüccarlar Šarabunuwa ve Peruwa'nın arşivleri*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Hertel, T. (2013). *Old Assyrian legal practices. law and dispute in the ancient near east, PIHANS 123*. Leiden: Nederlands Instituut voor het Nabije Oosten.
- Kuzuoğlu, R. (2005). Eski Anadolu'da ipotek kavramının ilk izleri. *Akademi Günlüğü*, 1(1), 77-88.
- Lewy, J. (1937). *Tablettes Cappadociennes, Musée du Louvre, TCL 21 (TC 3.3.)*. Paris.
- Lewy, J. (1960). Grammatical and Lexicographical studies. *Orientalia*, 29, 20-45.
- Matouš, L. (1962). *Inscriptions cunéiformes de Kültepe, Vol. 2 (ICK 2)*. Prag.
- Veenhof, K. R. (2001). The Old Assyrian Period. In R. Westbrook - R. Jasnow (Eds.), *Security Ior Debt in Ancient Near Eastern Law* (93-159), Leiden.
- Veenhof, K. R. (2008). *The Archive of Kuliya, son of Ali-abum (Kt. 92/k 188-263), Kültepe Tabletleri V*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.

FOTOĞRAFLAR

Fotoğraf 1: Kt 88/k 295 Ön yüz

Fotoğraf 2: Kt 88/k 295 Alt kenar

Fotoğraf 3: Kt 88/k 295 Sol kenar **Fotoğraf 4:** Kt 88/k 295 Arka yüz

Fotoğraf 5: Kt 88/k 295 Üst kenar

Fotoğraf 6: Kt 88/k 296 Ön yüz

Fotoğraf 7: Kt 88/k 296 Alt kenar

Fotoğraf 8: Kt 88/k 296 Arka yüz

Fotoğraf 9: Kt 88/k 296 Üst kenar

Fotoğraf 10: Kt 88/k 415 Ön yüz

Fotoğraf 11: Kt 88/k 415 Alt kenar

Fotoğraf 12: Kt 88/k 415 Arka yüz

Fotoğraf 13: Kt 88/k 415 Üst kenar

